

INGEMAR KARLSSON:

Civilisationernas kamp

I en uppmärksammad artikel i *Foreign Affairs* sommaren 1993 med titeln *The Clash of Civilization* (översatt till svenska och utgiven av Timbro) hävdade harvardprofessorn Samuel Huntington att det världspolitiska skeendet var på väg in i en ny era. De kommande krigen skulle utkämpas mellan civilisationer med djupa historiska rötter och inte mellan politiska ideologier eller stater, löd huvudtesen.

Nu har Huntington utvecklat denna i boken *The Clash of Civilizations and The Remaking of World Order* (Simon & Schuster, New York 1996). Frågetecknet i essäns rubrik har tagits bort. Konflikter mellan civilisationer sägs vara oundvikliga och de kommer enligt Huntington att utspela sig på två olika nivåer. På mi-

kronivån strider olika angränsande grupper längs kulturfärens frontlinjer om herraväldet över territorium och varandra. På makronivån strider stater från olika kulturkretsar om relativ militär och politisk styrka, om kontrollen över de internationella organen och om herraväldet över tredje part.

Nio civilisationer

Huntington underbygger sina teser med talrika exempel och de kan i förstone låta bestickande men hans resonemang har en rad svagheter. Han delar upp världen i nio "civilisationer"; en västlig omfattande Väst-europa och Nordamerika, en ortodox, en latinamerikansk, en sinisk-konfuciansk, en japansk, en islamsk, en hinduisk, en buddistisk och "möjlig en afrikansk".

Listan är märklig. Några civilisationer avgränsas med religiösa och kulturella kriterier, andra med geografiska. Vad skiljer en latin-amerikansk civilisation från en västerländsk? Är det katolska Filippinerna västerländskt eller asiatiskt? Huntington talar om en buddistisk civilisation men vad förenar en thailändare, en tibetan, en mongol och en kalmuck från den ryska federationen?

"En sannolikt konfliktfylld frontlinje i den närmaste framtiden kommer att löpa mellan västerlandet och åtskilliga muslimska eller konfucianska länder." Så lyder en av bokens huvudteser och Huntington underbygger denna med Nordkoreas och Kinas vapenexport till Libyen, Irak, Iran och Syrien. Dessa kontakter mellan två diktaturer, ett Libyen som styrs enligt Qadhafis bisarra gröna teorier och de sekulära och rivaliserande regimerna i Damaskus och Bagdad är självfallet inte ett uttryck för ett ideologiskt frändskap eller en islamsk-konfuciansk sammansvärj-

The Clash of Civilization and The Remaking of World Order, Samuel Huntington, Simon & Schuster, New York, 1996.

ning utan en kombination av militära intressen och om profitbegär. Med hänvisning till den amerikanska och franska vapenexporten till Mellanöstern kan man med samma fog tala om en kristen-muslimsk allians.

Ingen konflikt under 1900-talet har framkallats av en kamp mellan civilisationer hur man än definierar dessa. Det andra världskrigets aggressorer Italien, Tyskland, Sovjetunionen och Japan kunde samarbeta trots sin hemhörighet i olika kulturkretsar. När Hitler sedan attackerade Stalin frågade inte Churchill och Roosevelt efter om deras nye allierade var ortodox eller kommunist. De flesta krig sedan 1945 har utkämpats mellan rivaler inom samma "civilisation"; Korea, Vietnam, Cambodja, Somalia, Irak, Iran och Kuwait. Det längsta och blodigaste kriget i Mellanöstern på 80-talet ägde inte rum mellan araber och judar utan mellan muslimer (Iran och Irak).

Kamp om resurser och territorier

Huntington går till och med Saddam Hussein till mötes och betecknar Gulfkriget som ett krig mellan civilisationer. Ingen annan konflikt har väl så tydligt demonstrerat att statsintressen tar sin hemhörighet i samma religiösa eller kulturella sfär. Först i efterhand motiverade Saddam Hussein sitt angrepp mot Kuwait i religiösa termer. Han drevs ut av en koalition

där Saudiarabien ingick tillsammans med Turkiet, Egypten och Syrien samt amerikanska, franska och brittiska styrkor.

Civilisationerna kontrollerar inte staterna. Tvärtom är det staterna som kontrollerar civilisationerna och de ingriper bara till sin egen civilisations försvar när det ligger i den egna statens intresse att göra så. Vad som vid första påseende kan betecknas som en civilisationernas kamp är vid närmare analys en rivalitet mellan stater om resurser och territorier, strategiska fördelar och politisk prestige. Kriget mot Saddam Hussein var inget civilisationskrig – civilisationer för inte krig – utan en kamp om olja och den strategiska balansen i Mellanöstern.

De civilisationer som Huntington talar om är inte homogena tektoniska plattor som slits mot varandra utan synkretistiska och då inte bara i gränssområdena utan också i sin kärna. Synkretismen är regel och inte undantag. Även islamska fundamentalister utnyttjar västlig teknologi och antar därmed också ett tänkande är främmande för deras kulturkrets. 1957 fanns 1,7 miljoner kristna i Sydkorea för att ta ett annat exempel. Nu är siffran mellan 14 och 17 miljoner eller 40 procent av befolkningen. Strejkerna där nyligen var ett uppror mot de förment konfucianska värden som påstås ligga bakom det koreanska ekonomiska undret.

Huntingtons tes är rent monokasu-

al. Han bortser helt från marknadsekonominns verkningar för de politiska systemen i Sydostasien och de krafter som ekonomiska integrationsprocesser släpper fria. Antagandet att framtidens konflikter kommer att vara fördelningskonflikter inom och mellan stater och inte kulturella har större trovärdighet.

Så sent som 1991 hävdade Huntington i en artikel med titeln *Religion and the Third wave* att "argumenten att vissa kulturer utgör ett permanent hinder för en utveckling i en eller annan riktning måste mötas med vis skepsis... Varje större kulturkrets, även Konfucianismen, har vissa element som är förenliga med demokrati på samma sätt som både protestantismen och katolicismen har element som är klart odemokratiska".

Ständiga kulturförändringar

Huntington har således själv levererat de bästa argumenten mot sina teorier. Kultur, liksom de för dagen härskande trosföreställningarna, är stadda i ständig förändring. Många kulturella element förblir konstanta, andra ändrar sig under loppet av en eller två generationer. Den ekonomiska utvecklingen är en huvudfaktor i denna förändringsprocess. Så betecknades den spanska kulturen på 50-talet som traditionsmedveten, auktoritär, hierarkisk och religiöst orienterad. Nu karakteriseras Spanien inte längre i sådana termer.